

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Anima Historiae Hujus Temporis In Ivncto Caroli V. Et Ferdinandi I. Fratrum Imperio, Repræsentata

Masen, Jacob

Coloniae Agrippinae, 1672

Liber III. Historiarum Caroli V. & Ferdinandi Imp.

urn:nbn:de:hbz:466:1-28359

LIBER III.

Historiarum Caroli V. & Ferdinandi Imp.

D famam Ticinensis victoriæ, quam viginti facile procerum
acgregariorum decē millium cade Galli funestârunt, ceteris
cum Rege Ducibus, præter Alenzonium, in captivitatem ab-
stractis, ingens trepidation non Galliam modò, sed & Italiam
concussit. Versabatur ante oculos veterum in Italia Cæsarum
Monarchia, ad quam Carolum tam felici rerum successu in vi-
tari haud dubiè conspiciebant, adeòque anxii vires suas Cæ-

I
Gallia
Italiaque
hæc Cæ-
roli vi-
toriatu-
batur.

sarisque incertis consiliis meriebantur. Impellebant nonnulli Pontificem, Cæ-
saris rursum favorem magno pecuniarum impendio ambientem, ne incertam
Ducum fidem, pacemque parum honestâ mercede emeret, quâ simul Italiæ li-
bertatem opesque egeno rapacique militi venditurus esset, qui in urbes regio-
nesque defensoribus vacuas sine vi ac prælio recepti, suam illam miseriam ex-
oneraturi propediem viderentur. Potius cum Venetis, ceterisque Italiæ principi-
bus pro servitute avertendâ arma caepseret, neque ita ex omni fortunæ nutu
penderet, ut in extrema rerum desperatione Regem, quem nuper florentem
complexus sit, devictum prostratumque velit deserere. Posse iisdem, quibus
Cæsar sese, ambiguo eventu, conciliet pecuniis, expeditum ad arma militem
comparari, atque ipsum parum tutâ custodia circumseptum Franciscum in li-
bertatem vindicari; certe in his necessariis contra hostilem vim præsidii defen-
di, ac servitutem Italiæ cervicibus incumbentem amoveri.

Jovius in
P. scarius
Bel. mus
et alii.

Sed hæc Clementi, mitiora ad otium pacemque consilia amplexan-
ti, visa ejusmodi sunt; ut quæ à veteris amicitia officiis remota maxi-
mè, atrociori Cæsarem injuriâ provocatum ad indignationem & ar-
ma in se suosque concitare possent. Itaque cum Carolo Lanoio æris ad milita-
res seditiones componendas avidissimo, centum & triginta aureorum num-
mum millibus pacem veterisque concordia fædera pactus est, Venetis tam pre-
tiosam simul dubiamque quietem recusantibus. Et cautius quidem ab his ac-
tum; quod Cæsar haud multò post improbatas Lanoii pactionibus, summâ po-
testate omnia rescinderet, pecuniarum in se aliisque magnus contemptor, si ve-
descent, si ve abundarent. Ita auro suo Pontifex atque expectatione frau-

II
Pontifex
gratiam
Cæsario
ambit
sed fru-
stra.

datus,

1524. datus serius delusum se animadvertit. Miles etiam Cæsareus inopiâ suâ, atque alienâ provocatus injuria (malis, quæ tam ferre ipse, quam aliis inferre didicerat) in Placentinum ac Parmensem agrum per æstiva infusus summa rapiendi aviditate non paucis cladem ingentem, aliis etiam terrorem incussit.

III Angliæ Rex Henricus, qui Carolum ex nuperis pactioibus generum sperabat; cum illum Lusitanæ puellæ adiecisse animum, atque ex insperatis bellorum successibus occultâ arrogantiam elatum crederet, victoremque sibi metuendum formidaret, Ludovicâ Francisci Regis Matre invitante, & quodam miserationis perstrictus sensu, ad Franciscum animum inflexit, quem fortunam alienæ opis, & subsidiorum fecerat indigentem, ut beneficiorum non iniquus æstimator futurus crederetur: quæ apud felices, aut nomen, aut gratiam facile amittunt. Interea Rex Franciscus, captivitatis, presentiumque rerum fastidio ductus, æquiores magisque expeditas coram Cæsare libertatis Pacificque leges sibi polliceri capit. Ideoque inexpectato amicis juxta hostibusque consilio, cum Lanoio prorege occultè de suâ in Hispaniam translatione con-

Franciscus venit.

IV Lanoius, ubi in consilio Procerum facile persuasisset Regem tutioris custodiæ gratiâ Neapolim traducendum, institutum illuc simulate cum Gallicis trimenibus, Hispanoque milite iter, denique in Hispaniam convertit, tanto, non modo Italorum, Gallorumque procerum; sed & Cæsariorum, Borbonii imprimis atque Piscarii, irâ & dolore, ut Lanoium summi imperii jura arrogantissimè usurpantem omnibus palam convitiis contumeliose proscinderent, ac proinde ille discedentem consequi; hic perquam acerbis ad Cæsarem literis, gravissimæ hominem injuriæ reum postulare veritus non sit.

V Sed eum Lanoius, homo Belga, gratiæ locum apud Cæsarem obtinebat, ex quo deturbari nullis invidorum criminationibus facile posset, quin etiam tam rari facinore obsequii arctius Cæsarem; nihil tale expectantem sibi devinxerat, qui insigni circiter moderatione ceterorum ducum indignationem mitigabat; quanquam Piscarius, præter humanitatem Cæsaris scripto declaratam, nulla vulnerum suorum, extremique discriminis ac laboris præmia sibi deferri, gravissimè sentiret. Cum Soram Carpumque oppida, paternis ditioribus opportuna, frustra expectaret; ac ne capto quidem abs se Navarro libertatem vendere, Cæsaris indulgentia, liceret.

VI Franciscus regio apparatu Barceleonæ exceptus, Alicanteram attigit, ubi ingenti vitæ periculo inter militum agmina, per tumultum stipendia flagrantium, versatus est; cum fenestræ columella, cui Rex aversus incumberebat jactatum temere sclopeti ictum avertit, Lanoio fugæ & latebrarum præsidio agrè, contra vim, defenso.

VII Hinc cum Madritum contenderet Franciscus, per viam à Didaco Mendocio Infantisiorum Principe incredibili honoris, ac regiæ plane liberalitatis officio cultus est, cum ille, præter impense curata hospitia subditorum per turmas cohortesque digestorum, supra duodecim contraxerat millia, qui transeuntem. Regem

beratitate in Hispania à Mendocio Rex excipitur.

Regem militari plausu exciperent. Quem ante, in non magni nominis Principe, magnificentiae decus admirantem, iis praeterea muneribus veneratus est, quibus Rex Regem potuisset colere: praeter mulas, quas Hispania nobilissimas alit, purpureis instratas stragulis, equos complures, omnium longè Ibericorum generosissimos argenteis phaleris, ephippiis, ex serico ornatos, dono obtulit. Adjecit exquisitissimum Venationis apparatus, suosque cum Falconibus Aucupes, cum omni Venaticorum canum genere ac delectu, peritissimos artis venatores. Nec satis; aulae pictarumque stragularum, tum denique vasorum ex auro argentoque cælatorum illa accessit copia, ut Rex non ad hostes captivus, sed victor ad amicos rediisse videri posset. Neque mediocriter tantā Mendocii liberalitate delectatus est, ut qui hac tacitā cogitatione ad Caesaris voluntatem humanitatemque propinquam sibi libertatem referret; arbitratus benevolentissimum fore principem, qui tam profusae liberalitatis clientes aleret. Nec falsa spes Regis fuisset, nisi ad Procerum suorum, praesertim absentium in Italiā Ducum, arbitria rem tantam revocasset, maluissetque congenitae magnitudinis suae, quam observantiae ac gratitudinis in bene meritos Duces oblivisci.

Rex igitur, qui Toletum Caesarisque familiarem praesentiam exoptabat; ut, quā erat humanissimā morum comitate, atque oris cum gratiā, tum facundiā, excessivissimi animi parique humanitatis juvenem sibi devinceret, ad ignobilis primum oppidi Sciativæ arcem, ac deinde intercedente Lanoio ad Valenceni nobilis aulam venationibus opportunam, denique in arcem Madritianam Castellani regni traductus, variisque adventuri propediem Caesaris suspicionibus delusus est. Sed ab hujus magnitudine alienum fore dictabant Proceres, si Regem aliter, quā gratuitā libertatis oblatione conveniret, hanc verō liberalitatem, ita noxiam, injuratum penē hostem minimē exercendam videri; ut quae non modò cum gravissimo Reip detrimento, sed & insigni triumphantium Ducum injuriā conjuncta sit. Nec dubium, quin Borbonius in Hispaniam quoque delatus, totius exercitus imperator, maximumque ad victoriam momentum, hujus quoque consilii fautor, promotorque extiterit monueritque, beneficium in malè promeritum hostem non temere profundendum; cum quo dimisso omnis facile beneficii gratia, velut in soluta captivitate fera, dissipanda sit, nec ipse facile in gratiam paternasque Galliae possessiones restituendus. Haec tam improvise Francisci in Hispaniam interiorem traductio, Venetos ad obligationem cum Caesare innovandam propensos, tum Pontificem ipsum jam federe, nisi Caesar recusaret, illigatum, praeter ceteros Italiae Galliaeque Principes usque adeo alienavit: ut novā societate in Hispanorum Germanorumque per Insubriam Siciliamque exitium conspirarent.

Et quamvis Caesar, ad affectatæ Monarchiae suspicionem abolendam, exercitum dissolveret, aliosque ex militibus Sacramento, alios ab Insubribus ad Neapolitanos dimitteret; tamen in periculo ad confirmandam profus radicalitatem existimationem metus nimium valuit. Ante alios Franciscus Sphortia & immi,

VIII

Carolus
Imp. quo
minus
paribus
maneat
Regem
tractaret
a suo pro
hibetur.

IX

Italia
principes
adversus
Carolus
conspira-
nt.

Q

immi,

AnChr immitia nimis Germanorum, & superba Hispanorum imperia verebatur. Qui jam sæpe Cæsaris animum, de paterno Insularum regno augustalibus tabulis attribuendo, nequicquam pertentassent, quam gratiam, licet ab avis non raro contemptam neglectamque sexcentis aureorum millibus emere non recusabat. Sed cum surdo preces pretiumque, ceterorum Italiae procerum intercessione cumulatam, offerret; aliò consilia animumque vertit Hieronymo Morono, recondita astutiae viro, aulaeque principe, vasse propositum moderante. Enimvero hic Piscarium, non levi offensione à Cæsare alienum, remotis arbitris ad Italiae libertatem propugnandam insigni facundia inflectere conatus est. Cum, & operæ tam sedulo utiliterque Cæsari navatae emolumenta perquam exigua, & ingentia omnino, præter immortalem nominis gloriam, vindicata in libertatem Italiae commoda proponeret; regni certè Neapolitani coronam à Pontifice in tam præclari vindicis caput transferendam promitteret, quod summo hoc regnum jure sedem Apostolicam respiceret, nec Cæsari legitimâ successione debitum; sed per vim fraudemque ab avo ejus Ferdinando occupatum esset, Aragoniis possessoribus immerito exclusis.

X.
Piscarius
admitte-
re consilia
proditoris
non timens
si fideris
videtur.

Quæ Piscarius ita excepit, ut ad animum commodorum rationumque pondere inclinaturn pervenisse viderentur; cum Morono gratiam se debere fate-
retur; ut qui invidorum livore ac malignitate circumvento non iniquâ ab iniqua
fortuna ostenderet exitum; modò ne fides ceterorum deesset Principum, quibus
cum facti præmia ac pericula communicaret, tum ut à peritis doceretur, quo jure
ac lege Pontifex regni Neapolitani supremum sibi imperium vendicaret, sacra-
menti enim religione, quâ Cæsari tanquam Domino tenebatur, hac ratione per
majorem potestatem sese exolundum, nec proditæ violatæque fidei infamiâ,
quâ pristinum decus obscurari nolit, apud æquos rerum judices notandum esse.
Moronus ubi suis consiliis captum Piscarium crederet, prolixè de ceterorum
Principum fide ac postulorum satisfactione stipulatus, misit ad Pontificem
gravis exploratque ingenii virum, Salvium Genuensem, qui omnes consilio-
rum factorumque rationes, de Italia ab aliorum tyrannide in libertatem vin-
dicandâ, explicaret, quem a vide excepit, audivitque Pontifex; quod probè
intelligeret, neminem ante Piscarium Ducum aut Principum majori arte, auto-
ritate, industriâ, viribusque hanc rem acturum, expeditumque capris consiliis

XI.
Piscarius
aversus
denique
Cæsari re-
aperit.
Quia
non ob-
dormi-
ens silen-
tium su-
spicitur
resoluitur.

finem impositurum esse. Jamque ultro citroque pertentatis explicatisque ani-
mi sententiis rei audendæ momenta rationesque expendebantur, postquam Pon-
tifex Veneticus, de Piscarii voluntate persuasi, assentirentur.

Cum Piscarius, incertum, an constanti hætenus in Cæsarem fide, an ex an-
cipiti facinore revocatâ mente, perscribit in Hispaniam Italorum Principum su-
scepta pro libertate consilia: quanquâ jam Cæsarem ea non laterent; & non ad-
modum Piscarius ipse, à correctæ infæ perfidie suspitione abellet; & qui hostium
machinationes jam diu exploratas rectâ secum cogitatione anxie revulset, inter
fidem utique proditionemque hæsitans. Tum Cæsare Sphortia obtinente Medio-
lancensis imperii diploma recusasse videretur, per legatum Lopam Vradium is,

legibus

legibus transtulit, ut mille auri pondere præsenti, quinque millia venientibus temporibus exhiberet. Nihil interea Piscarius, Cæsare fidem fraudemque laudante, de suscepta prodicionis simulatione erga Pontificem ceterosque Italiae Duces remisit; dum opportuna urbibus præsidia, aliarum causarum obtentione, providisset, atque evocatum ad se Novariam Moronum, nihil insidiarum ob datam fidem metuentem, induisset custodiæ.

Franciscus tamen Sphortia, Mediolani obstinato morbo dudum vexatus, sese consiliorum negat participem, magnæque Piscario innocentia fiducia imperii sui propugnacula, præter Mediolani Cremonæque arces, permittit, quas, ne indicta causâ possessione Insubriæ deiceretur, reservandas sibi asserit. Sed Piscarius, quod ad enervandas conspirantium vires iis sibi arcibus utendum intelligeret, sine cunctatione utramque circumfedit, ut ad obsidionis pericula parum instructas rerum necessariorum inopiâ premeret. At inter hæc officia confectum senumque extenuatum longis curis vigiliisque corpusculum ingentes viri animos in medio ætatis victoriarumque cursu moriendo destituit, cum anticipiti famâ ad immensas sui laudes, simul & insignem nominis contumeliam frueretur; tam Italis vastrum hominis ingenium detestantibus, quàm incorruptam in Cæsarem fidem Germanis Hispanisque prædicantibus. Ita videlicet res humanæ in magnis viris obtinent, ut quod alii summam virtutem, alii inter suprema flagitia sæpe habeant: prout quique privatis affectionibus in favorem aut odia abripiuntur. Itali certè extremum facinoris detecti non modo dedecus sed & incommodum ægro vix animo sustinebant. Quid enim expectandum magis, quam Cæsarem tam acerbâ injuriâ ac contumeliâ provocatum occupandæ Italiae rationes initurum? Qui si Franciscum, libertatis suæ avidissimum, in eandem secum armorum societatem pertraheret; actum de Italiae fortune esset, cui tot hostibus circumventæ infame servitutis onus immineret.

Dum hoc Itali animorum æstu ad omnia se consilia, amittendæ libertatis metu, converterent; Franciscus Rex captivitatis impatientia; quod neque conveniendi Cæsaris facultas fieret; neque, inter dubias alienæ severitatis ac clementiæ opiniones, expedita sese ratio libertatis ostenderet; eam animi agritudinem contraxit, quæ in corpus transfusa, inexplicabili remediis malo extremam mortis calamitatem portendere videretur. Cæsar tanto Regis discrimine permotus, propere adfuit, & peramicâ humanitatisque plenâ salutatione, tum injectâ spe certæ libertatis ac clementiæ, ægrum pallentemque jam vicinâ morte Regem adedò recreavit; ut excitatæ vitali calore venæ, frigidusque nativo vigore discussus sanguis, ac supra omnem medicinæ vim lætitiæ conceptæ sensus morbum expugnaverit. Opportunè eo quoque tempore è Gallia Margarita Regis soror aderat, ut fratrem morbo ac captivitate detentum aliquo pietatis officio solaretur. Erat hæc Alençonij, nuper ex infelice prælii, fugæque parum honestæ mœroribus oppressi, vidua, indole ac formâ, excellique animi dotibus prorsus eximia: hanc conciliandæ pacis gratiâ jam vulgus Borbonio conjugem, uti vicissim Eleonoram sororem, Caroli Emmanuelis Luitani Re-

XII

Franciscus
cui Sphor-
tiam pos-
sessione
excludit,
moriatur
que famâ
inter po-
steros
ambigua

XIII

Franciscus
seus Rex
in morbo
discrimi-
ne per Cæ-
sarem spe
libertatis
recreatur

Jovius
in Pisco,
l. 7. Guic.
l. 16. Bel-
carl. 18.

Chr. An *gis* quondam uxorem, Francisco Regi destinabat.

Caesar
diversis
suorum
sententiis
distrabi
is ex quibus
libertate
Reg. gra
tuita dan
dam sua-
ment.
Sed Caesar, incertis procerum suorum studiis, ut quisque esset, vel avari vel liberalis animi, ad pugnantia inter se consilia spectantibus, variè distrahebatur. Erant qui gratuitam omnino libertatem Regi præstandam censerent, in his Garbasa Loaysa Osimentis Antistes, qui Carolo à confessionibus erat, hac sententiâ Caesarem in Procerum concilio allocutus fertur* Singulari o

An Bur
gundia
et Ma-
solani
à Gallo
postulan-
das?
Caesar, felicitate ac Dei immortali beneficio factum, quod Franciscum Galliarum Regem tuis in vinculis ac potestate habeas. Victoria hæc est, quâ non mihi de Gallis tantum, verum etiam de hæreticis Turcisque triumphare videris, si privatis involumentis neglectis, id effeceris, ut positus Franciscus inimicitiis, tecum arma voluntatemque ad nostræ religionis hostes opprimendos conjungat. Quâ verò ratione ac via hoc potissimum obtinere possis ostendam. Tuis ita Franciscum in manibus possides, ut vel perpetuâ illum captivitate stringere, vel gratuitâ libertate dimittere, vel pretio libertatem vendere liceat. Quarum mihi rationum prima ac postrema non tam spectare ad imminuendam, quâ augendam belli tempestatem videtur. Sola amica & gratuita libertas est, quâ stabili Regem amicitia, ac pacis studio obligatum habebis. Et enim, ut illum perpetuâ inclusum custodia teneas, absque inclementiæ ac crudelitatis nota vix poteris. Offendes desperantem de Regis libertate Galliam, vicinarum incurres nationum odia, caput regni illius à suo divulsum corpore detineri asserent, ut membrorum hac parte carentium te facias Principem. Post irritas preces, arma conjungent, & fortè illum coactus dabis, quem rogatus noluiisti. Jam si lytrum redemptionis expectes, quodnam, obsecro, illud, aut victore aut victo dignum, futurum est? Burgundiam, opinor, clavem ac munimentum Galliarum postulas, ut deinde ad ipsa regni viscera impune liceat penetrare. Noli hæc à Gallis, aut illorum etiam Rege expectare, nec fidem ad rem tantam facile daturi sunt, nec si dederint expleturi. Deberi illam negabunt, quam necessitas expressit: non voluntas, quæ non tam fæderi, sanciendo, quam calamitati avertendæ adhibita sit. Quid vero si neque tu solâ Burgundiæ obtinendæ spe libertatem Regi offeras? si insubriam nobilissimam Italiæ ditionem adjiciendam censeas? quo id animo Galli, quo Itali vultu accepturi sunt? an existimas illos assentiri, hos probare posse. Hoc illi Galliarum propugnaculum, hoc coronæ Francicæ ornamentum sibi adiminequaquam patientur; qui levius aliquanto Regis unius jacturam, quàm regni totius detrimentum ferent, facilius semper habituri illos, quàm imperent, quam quibus imperetur, Itali verò divulsam plurimum suis in terris potentiam facilius aliquantò laturos, quàm absolutum unius imperium: ne cum alterutrum formidare cogantur, alterius ope careant, regnum enim accisum cum libertate, quàm

An per
conjugia
Gallus
obstringi
possit?

cum servitute amplum malunt obtinere. Has igitur omitte curas, quibus arma in te omnium facilius, quàm amorem concitabis: nisi forte arbitreris, affinitate Regem tibi ad certam fidem benevolentiamque conciliari posse. Næ tum vehementer falleris, si existimes in veterata utriusque gentis odia ac si-

multa.

, multates, una nuptiarum convivique hilaritate abstergi posse, facilius He-
 , lenam invenies, quæ pacata gentium arma ad multorum exitium concitet,
 , quam quæ offensa pacis artibus rursus componat, non tanti sunt Gallis inita
 , cum alienis matrimonia, ut illorum gratiâ patrimoniis suis abeant: opulentis
 , terris, quam connubiis malunt abundare. Sed obligatæ fidei suos ipse Fran-
 , ciscus liberos obliques daturus est: infirmum sanè vinculum, quod si precibus
 , forte nequeant, strictis bello gladiis rescindere conabuntur, postquam suo
 , cum Duce pugnandi vires audaciamque receperint. Mutabis igitur, si me
 , audieris, hoc tuum consilium, & ad amplas regnorum tuorum possessiones,
 , egregium potius clementiæ exemplum, quam nova terrarum spolia adjicies,
 , non te regna, nec Reges querere, sed regnorum Regumque incolumitatē osten-
 , des, bella te pacis causâ suscepisse fortiter, fortius etiam eiusdem gratiâ de-
 , posuisse significabis. Novum atque à communi hominum sensu, quod sua-
 , deo, remotum est, neque abjectos humilesque animos tam præclara cogitatio
 , ingreditur: majus aliquid est inimico libertatem dare, quam adimere: bis vi-
 , cit, quisquis vincula hosti & iniecit libero, & non libero sustulit. Dignissimus
 , imperio ille est, qui cum aliorum ferociam armis compreserit, suam denique
 , iram clementiâ superat. victoria hæc est, ex qua nihil sibi miles, nihil fortuna
 , potest tribuere, quâ Alexander ac Cæsar olim plus sibi existimationis ad veram
 , gloriam, quam armis terrarum ad quietam possessionem compararunt, quæ
 , minus quidem terroris, quam aut fortitudo in bellis, aut Justitia in foro exer-
 , cita, possidet; cum hæc sine omni permixtione crudelitatis virtus sit; illæ cæ-
 , de etiam ac sanguine pascantur, hanc & miseri implorare, & felices soleant
 , venerari: illas pauci amare hostium, nonnulli etiam amicorum averfari. Fa-
 , cile igitur animadvertis, quantâ nominis tui gloriâ hoc meum consilium am-
 , plexurus sis, quantâ vero fortunæ, quam habes, amplissimæ, securitate, vix
 , satis quidem verbis declaravero. Ostendendum nunc aliis erit nationibus,
 , quam procul sensus accogitationes tuæ ab omni ambitione iniuriæque remo-
 , tæ sint, quæ prima esse solet pacis intercidentis, & regnorum occumben-
 , tium labes, demonstrandum nunc orbi, quâ te ratione in ipso rerum adverfa-
 , rum impetu à tuis etiam inimicis tractari velis, inclementiam illorum atque
 , immanitatem, an facilitatem atque humanitatem ab illis præstoleris. Sæve-
 , ritate nimia omnem tibi impofterum fortunam magis facies metuendam, post-
 , quam tuo in alios exemplo, quid tibi factum cupias ostenderis. Hoc uno fa-
 , cinore omnium in te studia convertes, amolieris odia: Regem tibi Galliæ vni-
 , cè conciliabis, qui, pro innatâ sibi magnitudine, quantum antea armorum
 , tantum deinde liberalitatis certabit studio, & qui se armis vinci passus est;
 , ne rursus superetur, in beneficiis nequaquam concedet. Par in te Pontificis,
 , Angliæ Regis, Italiæque Principum benevolentia futura est, tuamque æqui-
 , tatem amplectentur omnes, quos hactenus ambitionis tuæ suspitione ac metu
 , nunquam absolvisti. Arma tuo deponent suscipientque imperio, quicumque
 , te pro salute Europæ suscepisse atque etiam deponere velle intelligent. Or-
 , thodoxos

An per
obliques fra-
lioni?

Angra-
tuita li-
bertate
obstringe
magis
Gallia
possit.

An Chr. orthodoxos tibi adversus juratos religionis hostes facile sociabis, hæreticos in servitute, Turcas in timore continebis; modò ne Gallis Italisque timorem incutias, ac servitutem miniteris. Hoc si feceris, Gallia Regem amicum sperare nunquam poteris; inimicum etiam, gravissimisque tuis hostibus conjunctum, formidare cogèris: neque enim à te ille, aut seditiosos in Germania cives, aut victoriosos in Pannonia Turcas volet opprimi; ne proxima ab his cadat Martis hostia, eodem cum hæreticis Turcisque ferro conficiendus. Age potiùs, & insigni quadam animi liberalitate ac regiâ magnitudine, neque te bellorum cum Principibus Christianis, neque alienorum cupidum esse regnorum demonstra. Ita tuos faciliè in obsequio; orthodoxæ fidei hostes in servitute es habiturus; respirabunt Galli, favebunt Itali, Angli admirabuntur, omnes tantum Principem nationes amplectentur, à cujus humanitate & victores præmium, & victi misericordiam expectabunt.

XV.
Alij oppositam sententiam avertunt, Caesarisq; persuadent non esse gratiùs dimittendum.

An gratiam libertatis oblata pro gratia agnoscitur Franciscus sit?

Magnâ Caesaris attentione dicentis sententia excepta est, quam tamen neque suo probare iudicio, neque rejicere, ullo argumento cognitum fuit; sed ubi tacitâ cogitatione aliquantùm defixus hæssisset, Friderico Albæ Duci magnæ inter suos autoritatis viro, dicendi facultatem nutu obtulit, qui diversam à Garfia opinionem sic exposuit. * Magno divini Numinis beneficio, Caesar, victoriam plurimum retrò sæculorum consecutus maximam, nisi inconsulto errore victoriæ fructum famamque corruperis. Quod quidem tantò graviùs quam non vicisse dedecus fuerit, quantò majori in illis culpâ, quæ nostræ sunt potestatis, quam quæ alieno reguntur arbitrio, delinquimus. Victoria hæc ita tua est; ut multum ex illa sibi ducum militumque vendicer industria; victoriæ tamen impetratæ usus tibi integer relinquatur, cuius vel rectè, vel perperam usurpatæ, laudem solus ignominiamve mereberis. Non ego negabo Garfia, victoriam hanc ad Europæ salutem vertendam esse, Turcam profligatam, oppressam hæresin, religionem defensam, pacatam Europam, hujus optima victoriæ emolumenta censei. Verùm hæc illis, quibus ipse opinatur artibus, nego occupanda, oppositis ego, vijs rationibusque abstrahor. Minuendæ inimicorum vires sunt, augendæ nostræ: Burgundia, Mediolanum, & quidquid imperiali debetur Aquilæ, ad nos redeat: pacem ille nobiscum, bellum cum hæreticis Turcisque accipiat; si recuset, in vinculis hæreat consiliorum hostilium bellorumque caput. Frustra sperabimus gratuita libertatis beneficio responsurum Regem, frustra Pontificis, ceterorumque Principum benevolentiam hoc pretio licitabimur. Beneficium sæpè arrogantia, sæpè invidia in hominibus destruit: sæpè oblata nobis gratiam, gratiam esse negamus, cum ne effitate extortum beneficium credimus, non partum humanitate. An verò futurum existimas, ut Franciscus benevolentia te potiùs, quam bellorum metu ductum, id consilij cepisse arbitretur? Gallorum Anglorumque arma, Pontificis Italiæque junctas vires plus apud te ponderis, quam mansuetudinis leges habuisse asseret: liberalitatem hanc magis ex timore, quam amore profectam interpretabitur. Quid? quod ipsa etiam accipientium indigentia alienam corrumpat beneficentiam; dum pudet necessi-

,necessitatis, & gratiam indignanter accipimus: præsertim cum fortunam nobis
 ,reddunt, qui sustulerunt, iidemque videntur esse, qui sanant, quique inflixerunt
 ,vulnera. Nisi fallor, humanum aliquid in Francisco timendum erit: qui eo se
 ,tempore Cæsaris videt esse captivum, quo Italia sibi pollicebatur imperium:
 ,qui in ipsa etiam custodia nostram accusat tyrannidem; plura execratur, quam
 ,deprecetur: nec tuâ minus Cæsar, felicitate, quam suo turbatur infortunio, pari
 ,erga te æmulationis, & sui doloris inflammatus sentit. Providendum tibi est,
 ,ne quid nimîa pecces clementiâ, & dum virtutem gloriâque sectaris, amittas.
 ,Superos in re tanta consulamus: an illos exultimas hunc tibi in manus tradi-
 ,disse Regem, ut subito redderes, compedes solveres, quos illi iniecerunt, liber-
 ,tatem dares, quam ademerunt? Rarum atque ingens tibi à Cœlitibus cum hoc
 ,Rege munus, totius Europæ imperium deferri crediderim; ut consilio ac
 ,potestate unius sacra profanaque rectius administrarentur: ut perfidia oppri-
 ,matur, ut leges & religio in Europa reflorescant, summâ unius voluntate o-
 ,pus est. A tot Principibus divisum in Europa imperium possidentibus expe-
 ,ctandum non est, ut stabili inter se pace adversus religionis hostes bello socien-
 ,tur. Parum firmam conspirationem armorum Garlias molitur, dum libertate
 ,Regi Franciæ gratis oblata eum ad belli societatem in Saxones Turcasque su-
 ,scipiendi adducere nititur. Sperandum à Gallis non est, ut Hispaniæ illi Ger-
 ,manicæque hostes suis auxiliis obruant, qui securitate nostrâ tuam se putant a-
 ,mittere, & proprias vires alienâ infirmitate, propriam tranquillitatem nostris
 ,turbationibus metiuntur. Arma tibi potius cum illis experiunda sunt: flu-
 ,ctuant modò ancipiti curâ distracti, caput, quo tot membra dirigantur, tuis in
 ,manibus est: vires sine ingenio, robur sine consilio possident. Victoria propè
 ,ante bellum tua est, cum non tantum sine discriminine pugnare ac vincere; sed
 ,absque periculo etiam vinci possis: habes enim, quo cladem omnem instaurare
 ,queas, captivum Regem. Vanus iste timor est, quo Garlias angitur; dum Italo-
 ,rum, Pontificis, Angli invidiam, armorumque conspirationem formidat, cu-
 ,stodito Francisco. Singuli nihil possunt, Gallis juncti nihil facient, cum solâ
 ,Regis libertate tanquam freno, ad pacem Gallos possis revocare, quibus abdu-
 ,ctis, ceterorum omnium inutilis est audacia; quorum nemo est, qui Francis quie-
 ,sentibus, te ferre possit inimicum. At laborat nimîa sollicitudine Garlias, ut
 ,lytrum redemptione tanti Regis dignum reperiat, ac tam parçè quidem illud
 ,Cæsari admetitur, ut partem de Gallorum corde aliquam decerpere videatur.
 ,Burgundiam negat à Gallia Insubriamque divelli posse: hac se fide, quantum-
 ,vis Franciscus obstrinxerit, nunquam liberaturum. Ubi miror, hominem, qui
 ,omne suum ingenium ac lûdium ad benè Gallis faciendum contulit, tam ma-
 ,lè de ipsâ sentire ac loqui, nequè aliter, quam per calumniâ patrocinari.
 ,Intolerabilis certè sit levitas fidem sacramento obligatam non reddere: quæ
 ,tanta uspiam barbaries, quæ fidem omnem, etiam in necessitate extrema obli-
 ,gatam, excluderit? Et verò opportuna etiam fraudem cavendi non deerunt re-
 ,media: dent obûdes, nec antè regionibus, quam Franciscus carceribus abeat.
 ,Nec

Unius im-
 perii ad
 dissidui
 collendam
 facit.

Bellum in
 Europa
 Francisco
 capto gra-
 ve vici-
 timendū
 est.

An Chr.
Reddē la
imperio
quæ eidē
debentur
jure ve-
ri.

Gratuitā
libertatē
Regis
pauci lau-
dabunt,
Gallieria
videbunt.

Galli non
solent
gratuitō
suos ca-
ptivos si-
bi adeo u-
tiles di-
mittere.

Nec iniqua postulamus, quæque fidem non mereantur. Burgundia atque Insu-
bria, nec Rege quidem restituto, deferendæ Gallis essent, jam dudum imperio,
aut feudi, aut possessionis nomine obligatæ: quæ regiones quantò sunt nobilio-
res, tantò minùs Carolo erunt negligendæ. Majorum etiam tuorum, ò Cæsar,
in Burgundia monumenta ac cineres hoc à te expectare videntur, ne Regem an-
tè libertate dones, quàm eadem ipsis frui liceat: hoc sibi impendi unicum post
mortem solatium cupiunt; ut nepotum potiùs cineribus misceantur, quàm ho-
stium corporibus etiam post funus obruantur. Hæc opinor facti gloria ali-
quantò illustrior futura est illâ, quam Garlias ex immatura Cæsaris liberalitate
tanquam ex viridi ligno flammam excitare conatur, in qua ego plus fumi ac
vanitatis, quàm veræ lucis ac splendoris reperio. Quos enim admiratores præ-
conesque habitura sit tam inconsulta virtus, nondum video. Germanos fortas-
sis ac Hispanos? Illos scilicet, quorum laboribus ac periculis Regis empta ca-
ptivitas, quorum vitâ ac sanguine tantum victoriæ pretium est comparatum.
Admirabuntur sanè tam prodigum animum, qui uno die, uno decreto, tot anno-
rum expectationem, tot militum labores sine exemplo, sine præmio, sine gra-
tia profundat. Indignabuntur etiam tantillo hæc in pretio apud suum Impera-
torem censerī, ut gratuitò immerenti, atque adeò hosti impendantur. Attamen
nemo facillè dubitabit, quin Gallorum laudem gratiamque hoc facinore Ca-
rolus sit promeriturus? Verùm ego sic mihi persuadeo, Gallos hanc liberalita-
tem ac simplicitatem nostram, qui tam opimam de manibus prædam elabi pa-
tiamur, pro oblectamento potiùs habituros, suumque magis Regem, quàm tan-
tam amplexuros clementiam. Neq; sanè gloriosum tibi apud posteros futurum
est, à Gallis laudatum fuisse, quorum sine magnis emolumentis hanc nemo lau-
dem comparatam intelliget. Qui nostris adeò commodis favent, ut si te mani-
bus constrictum tenerent, faciliùs oleum de pumice, quàm gratuitam ab illis li-
bertatem obtineres. Docuerunt id nuper Mediolanensium captivi à Gallis
Duces, docuit superiori ætate Ludovicus in Caroli fratris manibus, illi perpe-
tua inter vincula, hic post acerbam captivitatem, ijs solutus legibus, quibus
magnâ bonorum multatus parte, ad exilium potiùs, quàm libertatem dimissus
videretur. Ita nimirum Alexandros ac Cæsares tibi in exemplum clementiæ
productos, Galliæ Reges imitantur. Demustamen Francisco libertatem, non
iniquam illi; sed nec Cæsari inutilem: cedat illis, quibus dixi, regionibus, im-
perio jam pridem debitis; ne tribuamus tantam sapientissimo Regi perfidiam,
ut vel illum juratâ fide abiturum, vel hæreticis Turcisque adversus Carolum
adhæsurum credamus. Plus ego in tanto Rege prudentiæ, fidei, pietatis, con-
stantiæque suspicio ac veneror, quàm ut ad extremam hanc rerum agendarum
temeritatem prolapsurum existimem. Quare etiam atque etiam, ò Cæsar, vi-
dendum est, quibus eum à te pactionibus dimittas, quem semel dimissum revo-
care nunquam poteris; ubi custodieris, semper licebit dimittere, & præcipua
Reip. tuæ munimenta bellum aut pacem custodiâ aut libertate illius stabi-
lire.

Applau-

Applausit Albano universus Cæsaris senatus, atque in ipsius sententiam sine contradictione discessit. Neque cunctanter Imperator ita sentientibus assensus est. Missus igitur Buranus Comes ad Regem cum tabulis paciscendi leges complexis, quæ cum præter provinciam in Gallia Borbonio restituendam, regni que Gallici in Italicas regiones jura: etiam Navarra, Burgundiaque abdicationem comprehenderent, adeo graves Francisco visæ sunt, ut mortem sibi in carcere, quam ejusmodi pactiorem honestiorem optatioremque fore diceret. Neque verò, ut maxime vellet, per antiquas Galliarum leges, integrum sibi esse, quicquam de Galliarum possessionibus, sine totius regni consensione atque autoritate, pacto ad alios traducere. Peterent igitur quæ in regia potestate, aut regni lex, aut fortuna bellorum collocasset, nullam sibi promptitudinem, alacritatemque ad Cæsaris potentiam ac commune fœdus stabiliendum defuturam. Caroli sororem Eleonoram accepturum thalamo, ac Burgundiam doris habiturum loco, in cujus deinde imperio filij ex Eleonora nati succederent. Borbonio sororem vicissim suam, Margaritam, matrimonio despondendam, nec bonis cum patrijs tantum, sed regiam etiam liberalitate auctis restituendum. Angliæ se Regi, cui nihil ex Gallia concedi posset, pecuniâ satisfacturum, Cæsarique multa nomine magnam auri vim persolaturum, regni etiam Neapolitani ac Mediolanensis imperij jure cessurum, cùmque Italiam coronandus peteret, navali terrestrique militiâ adfuturum.

Non iniqua hæc, nec illiberalis Regis voluntas ac postulatio multis visa est; sed ad diversas parumque decoras cogitationes abducebant alij Carolum, Mercurius Gatinaria summus negotiorum curiæ Præfectus, ingenio prudentiâque quàm natalitio splendore illustrior, suadebat Italorum Principum animos oblata libertate, pro cujus defensione vires omnes artesque in Cæsarem experturi essent, ante omnia stabili perpetuoque federe obligandos: tum deinde ad Burgundiam majori, quàm Insubriam, jure Carolo debitam, arma convertenda esse: haud magno negotio, dum & Gallia sine capite, & Italorum nudata subsidio esset, occupandam. Denique nisi pertinaci obstinatione aliena retinendi decederet Franciscus; Galliam binis mari classibus, ac tripartito per diversas regiones exercitu, totiusque Europæ viribus opprimendam. Sed plus ea securitatis, quàm humanitatis sententia habere Carolo visa est. Enimverò, ut Franciscum diuturnâ carceris acerbitate frangat, ac fortassis adversitatis impatientiâ enecet; ut matrem, filij desiderio ac lacrymis gravissimè oppressam, belli etiam calamitatibus obruat; hoc insolenter nimium esset, in rerum secundarum usu alienæ insultare miseræ. Lanioius igitur ceterique Belgarum cum Piscario Regem potius minùs severis conditionibus Cæsari contra Italos obligandum censebant, ut totius Galliarum opibus ad frangendam Italiam, fatali semper odio Germanis Imperatoribus obluctantem, uteretur. Ita veteris imperij majestatem ad unius Cæsarei nominis decus amplitudinemque reducturam: cùm divisis Italiarum studiis, ob insanam potentium æmulationem, futurum nunquam sit, ut conjunctis opibus, quæ privatim infinitæ, publicè perquam sint exiguæ communibus sese Europæ viribus, aut diu, aut validè objiciat.

R

Sed

1525.
XVI.
Valuit
hac opinio
Regis li-
berrime
certo
onore
cedendo-
rum ob-
lata est.

Ad qua
præstata
Rex Gall.
se obli-
vit.

XVII.
Carolus
in diver-
sa suorum
consilij
trahitur.
An I-
taliam offe-
renda li-
bertas, &
cum his
contra
Franciscum
pugnandum?

An contra
Franciscum
conciliandum, & cū
hoc ad I-
taliam im-
perium con-
sistendum?

An. Chr.
XVIII.
Carolus
pro Bur-
gundia
potius cē-
suis pu-
gnandū,
quod hūc
sibi arvis
jura cre-
deret de-
bitam.
Iuris
hujus de-
ductio.

Sed Carolo indignum videbatur illud victoriæ emolumentum; quod potissi-
mum quærebat, neglectum amittere; nec Burgundiam à Rege Francorum Lu-
dovico, sub Caroli Audacis cadem, Mariæ aviæ ereptam, ad patrias possessiones
hac opportunitate revocare. Obtrigerat enim hic Burgundiæ Ducatus Philippo
Audaci Joannis Gallorum Regis filio hereditariâ inter fratres sorte, qui Ludo-
vici Flandri Comititis filiâ in uxorem ductâ, superioris Burgundiæ Comitatum,
Artesiam, Flandriam, Nivernensem, ac Retelensem ditionem sibi adjunxit.
Philippo Joannes successit filius, qui cum patruelem suum Ludovicum Aurelia-
num Ducem ex æmulatione sustulisset, Gallorum vicissim insidijs ac ferro oc-
cubuit. Quam patris cadem Philippus bonus triginta faciliè annorum bello cum
Anglis fociato persecutus est: dum pacem ab eo Carolus, agris ad Somonam
flumen attributis, emeret, Anglosque majoribus deinde viribus, totâ Galliâ,
præterquam Caletto ejiceret. Sed sopita parentum bella, levi inter filios rerum
momento, rursus excitata sunt, quæ Ludovicus ejus nominis Vndecimus, Gal-
lorum Rex, cum Burgundionum Duce, Carolo Audace, magnâ diu armorum
virtute ac gloria exultante, pertinacissimis odijs exercuit; donec Carolus infe-
lici casu ad Nanceium caderet, imperio penes unicam filiam Mariam, florenti-
ssimarum regionum heredem, destituto. Cujus vires consiliumque, cum in
præsenti bellorum apparatu Ludovicus facile superaret, neque feminæ deberi
successionem contenderet, utramque Burgundiam; magnam Picardiæ Artesia-
que partem, suis armis possedit; dum tandem Maximilianum Friderici Impera-
toris filium atque avum Caroli Mariæ conjugem ac defensorem acciperet: cu-
jus tamen potentia ad amissæ spem hereditatis explendam sufficere non potuit.
Ut proinde Carolo nihil æquæ curæ esset, quàm ut in avitam possessionem post-
liminiò succederet.

XIX.
Hæresis
per Ger-
maniam
Carolo a-
libi arma
pacemq;
trahente
invale-
scit.

Dum his deliberationibus tempus otiumque in Hispaniâ consumeret, Ger-
mania tanquam sine capite ac supremæ rationis imperio, insanâ hæresim bello-
rumque vertigine circumagitur, tam atroci religionis hominumque exitio; ut
nunquam uno tempore majori clade atque immanitate Germania jactata sit,
illaque tot gentium domina, quam nullus hostium impune terruit, servire nunc
denique improbiis dominis, suæ cupiditati & alienæ perfidiæ, ad ultimam
perniciem interitumque cœperit. Memini supra revocati Norinbergam con-
ventus sub anni XXII exitum, ut ex Pontificis Cæsarisque voluntate exe-
cutioni mandaretur edictum Wormatiense. Quo cum & Cardinalis Campe-
gius Pontificiis, & Joannes Hannare Cæsareis instructus mandatis venisset, &
Ferdinandus Archidux cum Bavaris Ecclesiasticisque Principibus impensè ob-
sequendum summis orbis Monarchis esse contenderent, tamen inclinatis jam
ad Saxonem Lutherumque animis Fridericus & Ludovicus Palatini, Casimirus
& Albertus Brandenburgici, ad vitanda seditionis popularis discrimina, mitiori
incedendum viâ esse persuaserunt: ut hoc denique XVIII Aprilis anno seculi
XXIV decretum prodierit: *Quandoquidem Cæsaris voluntati per Hannare Orato-
rem exposita æquum sit morem gerere; prohibere imperij Ordines typographis libellorum*
Schleid, l. 4. ad an. 24. Palay, in Concil. Trid. lib. 2. c. 10. Sarius in Com. famo-

Cochlæ-
us & Vlæ-
berg. in
Luth.

famiosorum, ac contumeliosorum imaginum editionem, Pontificiâque ac Casareâ auctoritate censere, liberum in Germania Concilium proximâ opportunitate ad controversias religionis finiendas indicendum. Interea verò ad XI Novembris alter Spira Conventus, tum ad gravaminum discussionem moderationemque, tum ad controversos religionis articulos diligenti prudentum doctorumque virorum studio expendendos, est constitutus. Quâ in re singuli Principum, doctis hoc negotium imperare hominibus iussi sunt, ut examinatis Lutheri voluminibus sincerâ à corruptis privatim ante secernerent, ut expeditior statuendi ratio esse publicè queat, quid scribendum predicandumque sit, donec œcumenico Concilio lis finatur. Ad cuius facilius iudicium hac etiam investigatio profutura sit. Iussus denique quilibet Principum Ordinumque sua in ditione decreti VVormatiensis exequendi rationem habere. Ita quod præcipuum edicti momentum erat, de Luthero ejusque fautoribus proscribendis puniendisque neglectum est, & emplastrum vulneri non adhibitum: quin præscriptum de religionis veritate Spira discutienda, remedium, quod pro veneno erat, ad everlionem non sanitatem procuratum.

Unde Campegius visis his in scripto decreti articulis, scripto iisdem reposuit: Probari sibi susceptum de Edicto VVormatiensi promovendo consilium. Synodum verò œcumenicam, nisi conciliatis Regum armis voluntatibusque, cogi non posse: in Pontifice moram nullam fore. At Spira antiquissimam Ecclesiæ doctrinam, tot seculis Conciliisque ac Doctoribus firmatam, in disceptationem à novellis Doctoribus, & Ecclesiasticarum fortè rerum imperitis, certè totâ antiquitate minimè comparandis, adduci, nisi temerè inconsultòque non posse. Quis hic inter Doctores discrepantes futurus iudex? Plebsne, an ex illa selecti sententiam dicturi sunt? quàm illud futurum confusione plenum, & hoc arduum? Qui excludentur, irritam injustamque, si ad votum non cadat, exclamabunt sententiam: Et quis sibi persuadeat, Gallos, Italos, Hispanosque deinde, quod paucis Germanis visum fuerit, admissuros, præsertim in cœtu, nullâ nec Pontificis, nec Caesaris voluntate, constato? Hæc tamen Campegij repugnantis oratio impedire decretum non potuit, quin, ut jam meminimus, produceretur. Publicè igitur Legatus contestatus est, sese improbante hæc fieri, ad Pontificem rem totam proscripsit, qui indignatus Germanos sibi privatim religionis tribunal constituere, deliberatione in Cardinalium senatu institutâ, non modò ad Carolum Casarem, sed etiam Angliæ Lusitanique Reges literas dedit, promptosque ad opem omnes habuit, quod tamen intra cohortationem potissimum substitit. Ipse verò Legatum, cum ijs, qui Catholicarum essent partium, Ecclesiasticis præsertim, obniti voluit. Quoad Concilium & centum gravamina, Legatum tanquam suo pte ingenio respondere iussit: Pontificem multò magis jurisdictionem Ecclesiasticam varijs nominibus gravatam ac labefactatam cupere per Concilium instauratam. Ceterum onera Germanorum per leges Concilij Lateranensis, cuius observantiam statim ab electione sua præceperit, sublata videri: nec desuturum ex æquo, siquid restet minuendum; monebatque ingerendum esse, invalescentem hæresin ad sacram auctoritatem, tanquam magis inermem, principio, deinde verò & ad profanam subvertendam niti. Quod experientiâ deinde compertum est.

An. Chr.

XX.

Ratisbo-

nensis co-

mitio à

Catholi-

sis Prin-

cipibus a-

liud de-

cretum

sanctius

editum.

Tom.

Concil.

in Cle-

mente

VII.

Col edit.

Cochlin

vita Lu-

therici.

Aversatus hanc etiam levitatem potius, quam lenitatem, in capeendis remedijs, erroribusque castigandis Ferdinandus Archidux, pro innato Austriacis religionis defendendæ studio, Palatinis Brandenburgicisque seclulis, cum Legato Campegio, Bavarix Ducibus, varijsque tum Episcopis, tum Legatis Ratisbonam convenere, novoque decreto rei Catholicae disertius propiusque VI Julij Anni XXIV consulere: *Vt scilicet præter statuta Noribergica, suam etiam VVormatiensem edictum vim obtineret. Nihil ex damnatis veterum hæresibus, nihil in Divos Christi que Matrem contumeliosum, nihil seditioni obnoxium, aut ore, aut scripto impune tradatur. Docendi dicendique clam palamve officium nemo adeat, nisi Episcopis munus hominemque probantibus. Leges à Campegio Cardinali vitijs per Ecclesiam abolendis, morumque emendationi procuranda susceptas, ne quis aspernetur, aut negligat. (erant illæ 35 quibus laicos potissimum levabat impensis, in sacrorum administrationem & beneficia Ecclesiastica faciendis sublevabat) Statutum deinde, ut Sacramentorum, Pœnitentia, Sacrificij, jejunijs usus ex ritu veteri atque observantia maneat: desertores ordinum ac religionis pœnas subeant: horum illicita proscribantur conjugia: à scholis VVittenbergicis ac disciplina Lutheranorum quamprimum liberi avocentur, aut beneficijs ac hereditate careant. His rebus exequendis idonei per imperium homines delegantur, quorum operâ & locorum præfecti subsidium, & rei carcerem exiliumve habeant. Quod si qui turbulenti huic sese decreto objecerint, mutua vicinarum provinciarum ope reprimantur. Fortiter illa à Ferdinando collegisque decreta quidem; sed minor ad exequendum, quam imperandum virtus fuit.*

XXI.

Legati

Pontificij

pro reform-

matione

Cleri sta-

nuta.

Campegius deinde, ad purgandos Ecclesiasticorum mores, à quibus potissimum ad hæresin manare robur intelligebat, has, separatâ conventionem, leges condidit: Nemo illorum ad corporis cultum insolenti uteretur habitu, non negotietur, non avare pro sacrorum administratione pecuniam imperet, non cauponis ac potantium immisceatur contubernijs: seriarum numerus sit moderatus: concubinarij loco atque officio moveantur. Hæc ad frigidum Noribergensium decretum calidiùs, quam efficacius instaurandum, Ratisbonæ sunt constituta.

XXII.

Litera

Caroli ad

Imp. Prin-

cipes, qui

bus illorū

decreta

Noriberg-

ensis a

perstring-

it.

Adjecit his XV Julij An. 1524 Cæsar ex Hispania literas, quibus imperij ordines perstringit ob Wormatiensis decreti neglectum, languidaque atque inutilis Noribergensis Comitij conclusiones: *Vt quidem libri contumeliosi atque infames tantum picturæ vetentur, ubi quidquid Lutheri hæresin saperet, flammis esset abolendum? Quâ autoritate de Concilio in Germaniam accersendo decreverint, se atque etiam Pontifice inconsulto? ejus procuracionem non improbari quidem, verum sibi Pontificique deferendam, Ceterum insolens prorsus esse, neque omnino tolerandum, quod Spira comitia ad constituendum de religione Germaniæ indixerint, dum Concilij definitione hæc controversia absolvatur. Hæcne reverentia summæ potestati debita? Hæcne prisca illa Germanorum pietas, tot seculorum in sedem Pontificiam observantiâ celebris? Tantumne uni in se Luthero ad seducendum potestatis faciant homini perversissimo, qui non minorem, quam Mahometus olim Ecclesiæ daturus cladem videatur, si erroribus per speciem veritatis insidiosè obtrusis favere pergant? Vetare igitur se omnem de religionis actionem, ac velle, ut edicto VVormatiensi obsequantur, nisi observantiâ neglecta pœnam malint.*

Ita

Ita Spirensis conciliatio interrupta substitit, ad quam Liberæ per Imperium urbes Legatos jam præmiserant, passimque delecti per Germaniam eruditionis famâ nobiliores operam sententiasque conferebant. Quod non pauci Germaniæ proceres, velut partium medijs, alia in Catholicorum, alia in Lutheri disciplina damnarent, existimarentque ex sapientum virorum judicio, deteriora in moribus atque opinionibus utrorumque refecanda, optimis in observationem atque usum publicum traductis. Neque inviti accedebant Sæctarij, quod triumphum sibi, cum ex transfugarum eruditione ac numero, tum ex popularis causæ rationibus promitterent, postquam sparsa non obscurè per Ecclesiam Romanam perditorum hominum flagitia, jam usu penè ac frequentia roborata, multorum oculos gravissimè læderent, & satius non paucis videretur Sacerdotum matrimonia tolerare, quàm vagam libidinem.

Horum Lutherus spem audaciamque magnopere confirmabat, qui in medijs imperij visceribus, hac tempestate, tam stolido arrogantique furore in Germaniæ Principes, atque ipsum aded Cæsarem debacchatus est; ut nihil tam atrox impudensque, aut animus concipere, aut lingua effutire posset, quo illorum nomen famamque, tanquam lixarum scurrarumque è trivio propudiosè non convelleret. Primum in Principes Noribergicis comitijs collectos, tantâ calumniandi licentiâ investus est: ut ad insaniam & insanam tyrannidem prolapsos assereret, qui pro sua libidine fas nefasque subditis imperarent, Casarea potestatis umbrâ larvæque non usque aded protecti, ut vel purgatiores latere oculos, vel fortes manus, in vindictam aliquando stringendas, queant subterfugere. Id genus hominum nebulones olim, nunc Christianos Principes appellari: horum se morionum insaniam condito inultè stylo nequaquam toleraturum: nec qui idolum illud monstrumque Romanorum Papam hæcenus formidare non potuerit, ejus squamas bullasque timidè formidine reveriturum. Impiam illos in Christianos occupare tyrannidem stricto jam brevi ferro abolendam. Orthodoxorum cætum ab omni illorum imperio eximium esse, nullis legibus aut parendi officio teneri, solum Christum moderatorem agnoscere. Vulgo cum Episcopis communem esse inter fideles potestatem, nec alio discrimine, quàm officiorum inter se separari. Ceterum in vulgus infidelium jus legum gladiique usurpare Principes sine noxa posse. Lictores hos Dei carnificesque esse, quibus ad justam malorum reprehensionem ac pœnam offensum Numen utatur: sed omnem sapientiam atque æquitatem ab eis ad plebem, hæc ætate demigrasse; parumque ab intentato jam dudum exitio abesse miseros. His etiam insolentiora ad plebem in Principes concitandam Lutherus altero post anno adjecit; cum admoniti graviter à Cæsare de neglecta Wörmatiensis decreti executione, Noribergæ rursus convenissent, ijs, quæ supra attulimus, constitutis: siquidem in utrumque edictum commentatus, illos porcis atque asinis rudiores in decretis manifestâ contradictione pugnantibus, facit, temulentia cæcique furoris coarguit: Qui cum frustra in Lutherum, ait, rictus pandant, experturi sunt propediem iram Dei potentes de sede exturbantis: suam vitam multis saluti esse, mortem excidio fore; quem si male sana bestia dilaniarint, piaculum adituras, quod nullo aut presentium, aut posterorum sanguine queat elui. Mirum profecto esse, quod ille vermium saccus, & debita

1525.
XXIII.
Indicta
Sp. 72. 73.
ligonis
conciliatio
quæ Ger-
manis
Principes
decreve-
rant, su-
blata.

XXIV.
Effrenis
Lutheri
quoslibet
Germani-
æ pro-
ceres cap-
pendi, as-
dacia.

An. Chr. imminenti jam letho victima, Romanus Caesar, tam impudenter supremum fidei propugnatores sese constituat. Dignum certe, & hunc, & ceteros Germania proceres, quibus contra Turcam nemo Christianorum aurum manusque commodet; quod nequis faciat, impensè Deum orandum, quandoquidem Turca moriones istos, tam stolidos atque amentes aequitate ac prudentiâ longe superet.

XXV.

Lutherus
sua causa
fuit res
habuit o-
mnes,
quos vita
libertas
& opes
Ecclesiæ
istica tra-
hebant.

Usque adeo funesta rabie publicis è cathedris, scriptisque in summa Christianæ reip. capita grassanti, nec auditor, nec lector, nec fautor, ex ipsis etiam Germanæ nationis proceribus, deerat. Zelum hunc esse divini nominis religionisque injuriâ provocatum, plerique censebant, quos vel sentiendi vivendique, vel etiam sacras opes impunè occupandi libertas invitabat: quo autoramento summi quique Principes novæ religioni adscribebantur, ut Ecclesiarum bona tanquam perfidiæ suæ pramia occuparent; nimirum hæc nassa erat tot tantisque piscibus capiendis idonea, ex quata regressus difficilis, quam facilis ingressus. Cùm pauci adeo inconcussa virtutis reperirentur, qui tam speciosos novarum possessionum titulos, aut primùm oblatos repudiare, aut semel admissos possent deferere, quæ causâ cur hæc animorum pestis secularibus inprimis proceribus adhæresceret. Suo etiam mecænati Friderico Electori Saxonum hoc collyrio oculos solitus inungere, ut infelicissimi Principis cæcitatem foveret, cui anno proximè superiori ex suo monasterio hæc scripsit sententiâ: In vacuo se illic modò, cum Augustinensium Priore regnare cœnobio, jamque & hunc ad diversum vitæ genus transiturum: sibi censuum reddituumque monasterij colligendorum nec otium, nec animum esse, ac proinde in manus sui Principis tanquam heredis proximi consignare, eâ spe, fore ut pars aliqua sibi Principis indulgentiâ relinquatur, caveaturque ne harpyijs quibusdam rapacibus obnoxia maneat. En præclarum custodem ovium, ut aiunt, lupum, qui suis ita cœnobij familiaribus consultum ibat, ut ceteris ad libertatē emissis ac possessione exclusis, ipse cum suo Principe hereditatem adiret.

XXVI.

Novæ reli-
gio per
Lutheri
excitata
diversis
naturæ
monstris
divini us
exhibetur.

Dum hæc Lutherus admirandâ rerum humanarum divinarumque per Germaniam confusione molitur, dum alijs ipse Principibus imperat, alijs minatur, & velut in theatro, in sacris profanisque suo arbitratu constituendis, scenicum Regem imitatur, festos, nonnullis demptis, procribit ab humana observatione dies, cæremonias ritusque veteres eliminat, sacrificium divinum abolet, monasteriorum alia in palæstras artium, alia in Principum aulas convertit. Natura suarum etiam in bestiis hominibusque legum oblita, monstra illa religionis novo spectaculo oculis humanis subijcere, animisque inculcare visa est. Freibergæ prodigioso in lucem partu vitulus cucullatus prodijt, quem Minotauri Wittenbergen situlo honorârunt; non obscurâ Lutheri Monachi degenerantis imaginæ. Landsbergæ alter vitulus sacerdotis insignis habitu spectatus est, non minori illius ordinis fœdè lascivientis infamiâ. Wittenberga, Lutherana factionis seminarium, portentum in duobus pueris geminum dedit, alterum sine capite, alterum pedibus post tergum inversis natum: utrumque nobilem fidei Ecclesiæ Wittenbergicæ typum, quam sine visibili in terris moliebantur capite, & retortis à trito Maiorum tramite vestigijs.

Jam

Jam exulcerata per Germaniam omnia monstris etiam graviora minabantur. Etenim rusticanæ seditionis incendium, cuius nuper Lutherus impotenti lingua in Principes grassatus semina jecerat, gliscere, sensimque ijs valescere incrementis coepit; ut nisi plurimo sanguine restingui non posset. Erat Thomas Muntzer sacerdos apostata Lutheranae factionis non ultimus satelles; is, ut quilibet eo tempore Sectariorum sibi credi volebat, utique tandem S. Litteris abuteretur: ne autoritas deesset, Nicolao Pelargo duce atque auspice, ut supra memini raptus, & colloquia cum Deo Patre, ac Michaelē Archangelo, coepit fingere; nec ab eo instituto alienus est creditus Carolostadius, qui scholas Theologicas, Philosophicasque Wittenbergæ primus, absente Lutero, damnaverat, atque à solo Deo (quod Enthusiastica huic sectæ proprium est) abdita religionis secreta haurienda sensit. Non deerant tamen, qui Prophetis hisce, quantumvis ab omni humana ratione delirantibus, aures darent: quod semel à linea rationisque via aberrantium error denique sit maximus. Suus tamen huic impietati color ad imaginem veræ pietatis non deerat: cum ab illa morum dissolutione, quæ Lutheri doctrinam in vulgus sequebatur, ad severiorem vitæ disciplinam corruptos licentiâ homines revocarent, detortis in omnem sensum S. Scripturæ testimonijs, prout divinâ inspiratione sese hausisse impudenter jactarent, ac flagitia etiam fœdasque libidines, quibus mutuo corpora substernebant; misericordiæ operibus, præclaro videlicet Scripturarum usu, adscriberent; propalam tamen rigidæ sanctitatis professores: ut ostenderent, nullum adeo turpe atque immane facinus reperiri, quod perversâ legis Dei interpretatione virtutis habitum nequeat induere. In his Muntzerus, ut dicebam, primipilaris, illa nuper à Lutero in Episcopos ac Principes cumulata convitia seditiosè urgebat: alienum à Christiana æquitate dictitans, istam, quam in subditos asperitatem usurparent, laute illos molliterque curiculam subditorum impendio curare, legum interea ac tributorum inclementiâ rusticam plebem opprimere; ut illis sine laboribus pingue etiam otium, huius inter labores vix nuditatis famusque amolienda præsidia suppetant.

Revocanda in orbem antiqua Christianorum tempora, noxæ tyrannidisque inter ejusdem religionis homines prorsus expertia; quando opibus ad communem usum collatis, neque quisquam ad profusum luxum abundabat, neque egestate vilis ceteris, sibi que gravis reperiebatur. Hæc ad ingentem inopis vulgi plausum in Thuringia Muntzerus, alijque ex Lutheri schola, argumentis haud multum diversis inculcabant: ut proinde in Suevia, Franconia, ac Lotharingia passim suis rustici sedibus exuti, ad dominorum suorum excutienda imperia, consilium, atque arma conferrent. Et Suevorum quidem natio prima ad rebellionem vexilla sustulit, anno vigesimo quinto, postquam sua postulata duodecim articulo scripto antè vulgassent; quæ nisi ultro sibi à Magistratu deferrentur, vim intentabant. In his libertatem, ab Evangelio Christianis indulgentiam, & indigna servitutis onera ad æquitatis præscripta mitigari postulabant. Pecunias tantum frumentarias à delectis in pauperes, Ecclesiæque ministros erogari se admittebant. Sylvas, ferasque, pisces, ac flumina, non paucis sigillis

1529.
XXVII.
Rusticorum
adversus
dominos
sua seditione
Muntzeri &
Pelargo
Anabaptistarum
consecratorum
Melchioris
vius in
hist. A.
nab. l. r.
Cochl. in
vita Lutheri.

XXVIII.
Christianorum
non bonorum
na ut primis
seculis, voluit
esse omnibus
communis.
Suevorum in
hanc rem
à Magistratu
postulata.

latine

An. Chr. latim Proceribus, sed usui publico servire cupiebant, Legibus penitusque, quotidie, pro imperantium ac punientium ingenio affectuque crescentibus, modum ac salubre temperamentum adhibendum esse: ne tot leges, ut plerumque fit, sine lege administrantur. Ministrorum pro Ecclesia delectum, abrogationemque vulgo deinde relinquendam; ne indignis, aut pateat hac autoritas, aut conservetur. Denique hoc scripto nihil sese compleri, quod irritum nolint si divinis paginis adversetur: & prater quod futuris temporibus ali-

XXIX
Lutherus
vulgato
scripto,
tam Prin-
ces &
Dominos
ob inele-
mentiam,
quam ru-
sticos ob
rebellio-
nem repre-
hendit,
Lutherus, ad cuius auctoritatem provocaverant rustici, eidem seditionum hominum scripto typis repetito, gravem in Principes ac magistratus, præsertim Ecclesiasticos, reprehensionem subicit; quod suâ inclementiâ, & Evangelica, quam tradat, disciplina neglectu hanc plebis indignationem, immites Tyranni, conciverint. Deum esse, à quo iustissimâ perfidia vindicatione, incenso, hac rusticis iniecta mens fuerit: qui licet quadam, parum aqua, quadam tamen etiam divino humanoque iudicio consentanea, postulent. Deinde & ad rebelles vulgus Oratione conversa, damnat inconsultam temeritatē, cum aliena à Christiano nomine vlciscendi cupiditate, tam cæce atq; impotenter efferantur, ut & iudices suorum se domino constituant, & iniuriis ad patientiam opportune uti nesciant. Iubet igitur utrosque consilio suo, illos quidem Tyrannidem, hos arma deponere. Futuram ceteroquin, ut Deus nebulones nebulonibus severe admodum castiget; atque ex seditione hac, velut tempestate communi in omnium capita ful-

XXX
Franco-
nes cum
Suevis
Lotharingi & Thuringi re-
bellant,
Neque verior vates Lutherus unquam: siquidem ad lacum Constantiensem & Danubium Francones, Svevique: alibi ad Mosam, Rhenumque Lotharingi, per Thuringiam Saxones, tantâ multitudine ferociâque collecti sunt; ut funestissima rerum facies totam impleveret confunderetque Germaniam. Ferro omnes facibusque armati, inaudita in omnes crudelitate, præsertim in consecratos Deo homines, grassabantur, nullaque humani divinique juris reverentiâ, si-
ne modo, ac ratione furebant: obvia quæque, sacra, profanaque in prædam cessere. Monasteria, arcesque nobilium per solam Franconiam supra ducenta, insanam hanc rabiem vimque immaniter in fortunas vitamque omnium sævientium, extrema vastitate, sustinere. Hæc acies cum primo quidem in sacrorum hominum, collegia ac capita instrui videretur, dissimulatum fuit; Luthero eiusque gregalibus de tam fideli rusticorum opera sibi tacitè plaudentibus: at ubi in totam nobilitatem nibilo mitius sæviri cœptum, & crudelissimo mortis genere non pauci innovatæ Religionis levitatem expiarent, Lutherus sty-

Lutherus
frustra
hos exe-
cratur.
lum vertit, plenaque sanguinario in rusticanam plebem scripto bacchatus est: hos Sathanæ discipulos, sædis fragosque mortales conspirantium Principum ferro quan-
rocius stygi immolandos, nunquam gratiori superis inserisq; victimâ, litari potuisse. Ita nuper Rusticis, nunc Principibus, ad cruenta consilia inflammatis, Lutherus, præ-

XXXI
Suevi
Trucefio
Duce Lo-
tharingi
cipua seditionum tuba, funesto clangore præludebat tam ad laudandū quam detestandū facinus paratus, prout spe metuque successuum in diversa raperetur. Primus adversus tumultuantium gregem exercitum duxit Georgius Trucefio Suevici, federis Imperator. Hic res iam propemodum ultimâ despera-

tione

thione prostratas, virtute suâ, sociorumque audaciâ, utcunque erexit, cum homi-
nes furore magis, quam consilio fretos primus magnâ clade attriverit docuerit-
que non tam multitudine, quâ arte bellum administrari. Hunc Antonius Lotha-
ringiæ dux imitatus, rebellem suâ provincie populum tribus locis præliisque
tam luculentâ strage percussit, ut octodecim illic rusticorum millia motæ sedi-
tionis infamiam suo sanguine consignarint, non sine præsentis ope Numinis quâ
tam facile gravissima prorsus tempestas levi armorum, tanquam ventorum im-
pulsu, discussa, momento penè & videri & timeri desit. Par illorum rebel-
lium exitus, qui haud procul Wormatia ad Petershemium coiverant, in quos
Ludovicus Palatinus & Richardus Trevericus Princeps duxere exercitum:
quancquam & fraus quibusdam pro virtute fuerit, cum dedititiis post arma vi-
tam extorserint, ratifidè nullam perfidiæ deberi. Munzerus denique fax ac tur-
bo sceleratorum per Thuringiâ hominum, ad eam quam potissimum adornârat
tragadiam digno eventu concludendam postulabatur. Hic Phifero & hæresis
& rebellionis cœptæ adiutor nactus, post collectam temere rusticorum ho-
minum manum, non infelici Marte seditionem est auspicatus, Phifero ad quid-
vis suadendum audendumque prompto. Hic (ut enthusiastis ejusmodi familiare
erat divinare ex somniis) magnam sibi murium catervam per soporem obje-
ctam ad suos diserebat, quos strictâ ipse manu ferroque oppressisset, haud
dubio hostium à se conficiendorum argumento. Subinde in agrum Isfeldicum
omni crudelitate effusus, sacras Ecclesiarum opes arcesque nobilium magnâ stra-
ge prædisq; opimis depopulatus est. Repressit aliquantulum furiosè grassatiû im-
petum Albertus Mansfeldius, dum Joannes & Georgius Saxonie Duces, cum
Philippo Hassiæ Domino, consilium atque arma conjungerent, quorum illi co-
piis territi Francusio vicinû infederunt montem, frustra que per legatos, ad sedi-
tionis auctores pro vitâ multorum, dedendos postulati, armis de salute maluerunt
decernere. Ad quod propositum valuit Iris de cælo insigni specie affulgens, quâ
cum suis factiosi vexillis adumbratam gererent, Muntzerus ad prodigiû, & ma-
nifestam Numinis opem, spectaculum vertit, projectoq; ad superstitionem vul-
go haud difficulter persuasit. Verum, ut signa manusque ad pugnam collata
sunt, imperita militarium stratagematum multitudo, loco brevi animoque
dejecta, salutem nec pugnando, nec fugiendo tuere potuit. Muntzetus Fran-
cusii lecto, tanquam æger, immersus, deprehensusque cum Phifero, acer-
bâ morte rebellionem luit; in qua tamen, cum insigni dedecore, resipiscentiæ
laudem conjunxisse dicitur.

Verum hoc capite Anabatistarum sublato, hæresis illa tanquam lerna hy-
dra aliis monstrosè capitibus pullulare cœpit, neque ista factiosorum homi-
num insania acquievit, dum, per totam effusa Germaniam, Galliæ, Italiæ-
que in alpibus fines cruento multorum excidio funestasset. Siquidem plus
quam centum quinquaginta rusticorum millia suâ hanc cæde rebellionem ex-
piasse feruntur, primæ immutatæ religionis hostiæ. Poterat Muntzerus ma-
gnam sibi, non magno negotio addixisse Europæ partem, si pedetentim consilio-

S

que

1525.

Antonius
magnas
Rusticorum
strages
eduxit

Ludovicus
Palatinus, &
Richardus
Trevericus
Princeps
rebelles
ad hære-
sim præ-
stigans

Munster-
ius &
Phiferus,
frustra
suos visis
somnia
animam
res Mans-
feldius,
Saxo, &
Hassius,
Ducibus
captis,
persundit

XXXII

Sublato
Munzere
Anabap-
tistarum
hæresis
repressâ
quidem,
non tam
oppressa est

AN. CHR. que rem magis, quam impetu aggressus esset. Nam diversâ à Luthero incē-
dens via, qui Principes sibi primò Nobilitatemque, vitæ opumque Ecclesiastica-
rum occupandarum libertate addixerat, plebem sibi adversus Nobilitatem po-
tius conciliandam, servitutis & vestigalium immunitate propositâ statuit: eo-
dem S. bibliorum, quo & Lutherus usus adminiculo, tum primo Christianæ o-
lim vitæ exemplo, cum omnes dignitate æquales, conditione liberi, promissi-
cūque opum collatarum usurpatione divites indigentium necessitati subveni-
rent; non egestate minus, quam opulentia, gravissimis ad flagitia invitamen-
tis, proscriptâ. His cum ad majorem pietatis speciem, & cultus omnium tenuis
honestusque, & jejuniorum liber usus, & frequens orandi studium accederet,
singulari confidentiâ ex Christi promissione & quidvis sēse à Deo impetrare, &
certò ipsius explorare voluntatem posse, signo aliquo spectaculoque menti
objecto, asserebant: mirum est quanto vulgi assensu in aures animosque omni-
um influerent, ut qui ab illa dissoluta vivendi ratione, ad quam Lutherus sum-
ma rerum sacrarum confusione & pietatis neglectu Germaniam traduxerat,
abirent longius, & liberè simul pieque Deo magis, quam homini, serviendi op-
portunitatem sufficerent. Ita singulari Dæmonis artificio (quod in omni hæ-
resi persuadendâ assolet) probis juxtâ atque improbis suæ tendiculæ ad implean-
dum collocatæ sunt, ut alios utilitatis, aut voluptatis lenocinio teneret: alios
etiam virtutis ac religionis imagine deluderet.

XX XII
Hæc hæ-
re per in-
servalla
in mag-
nis urbi-
bus erup-
pit. Co-
lonia tam-
quam tam-
pæstrie
oppressa
est.

Repressa illa quidem Germaniæ perniciēs tot hominum internecone, tan-
quam sectâ corporis vena morbus utcunque est; non tamen penitus oppressa,
ut tragicis suo loco exemplis constabit. Neque rura solum tam pestilens affla-
rat contagio, sed in urbes ac politiores quoque gentem admissa erat, nec pri-
mis ubique exarsit scintillis, verum alicubi tensim & accepta, & fota, in gra-
vissima denique erupit incendia. Colonia Agrippina urbs ad Rhenū nobilissima,
antiquo religionis pietatisque cultu inviolata hætenus, hoc tam funesto Ger-
maniæ tumultu non leviter concussa laudem constantiæ & integritatis pristinæ
propemodum corrupit. Mente enim integro armati ad occupandam liberta-
tem cives, inter fas nefasque hæsitare, tributim catus cogere, noctu etiam oc-
cultis conventionibus agitare consilia, de Ecclesiastico ordine, de senatu oppri-
mendo cogitationes admittere, dum inter ancipitem pietatis cum impietate
luctam, illa suis denique momentis ad inclinandos civium animos, bonorum
hortatu, plurimum valeret: ne illud religionis domicilium, tot sanctorum ho-
minum monumentis illustre, tot Martyrum notatum sanguine, & fædis parri-
cidiis perfidiæque sceleribus contaminaretur. In tam lamentabili Germaniæ,
propemodum occumbentis, funere, auxit pereuntium numerum Fridericus
Electo Saxoniæ non ferro, sed morbo oppressus, illo primum spectaculo frui-
tus, quo illi tot occumbentium Germanorum victimæ, tanquam inferiæ, ad
Manes præmittebantur, quam funebrium ludorum tragediarum primus ipse
Germaniæ Principum, per Lutherum adornarat, dum non indigentia tantam,
verum & patrociniū nascenti stultæ hæresi vim audaciamque suppeditavit. Qui
hæc eadem

se eadem cupiditate quondam delatum sibi Imperium (quod in Carolum volens transtulit) quâ Lutheranae factionis libertatem, occupasset, nullum in Germania antiquae orthodoxaeque religionis extaret vestigium.

Successit Friderico improbi Germanus frater Joannes, eiusdem haereseos atque Electoratus heres, qui eo jam antè Lutherum affectu complexus fuerat, ut cum illo errores (quod perditè amantium est) simul amplecteretur. Minus tamen huius auctoritatem reveritus Lutherus, castitatis professione abire publicè constituit, quam potentiae humanae limites excedere operose nuper inculcaverat. Ut ideo passim voluptatis Lenocinio abrepti, ubi patronum velumque flagitiis reperissent, ad incestos thalamos consecrati Deo, sexus utriusque homines, provolarent. Caroloostadius turpissimæ Veneris in castris antesignanus primum illicitis nuptiis chorum torumque commaculavit, tanta applaudentium symmetiarum impietate, ut in locum Sacrificii Missæ abrogatæ, nuptialem missam surrogarint: cuius introitus hic erat: *Dixit Dominus Deus: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile; Adhærebit homo uxori &c.* quæ apud Cochlaeum exposita latius reperies, qui non illepidum vicini Principis consilium adjungit, à quo cum Caroloostadius ferinas pro nuptiali epulo carnes rogasset, asinum maceratum ac sale conditum, auribus pedibusque in fundo vasis depositis, pro cervo eidem destinavit: dignas his nuptiis lautitias. Hunc tamen deinde Lutherus velut choragum, integræque hominum sacrorum turmæ, laxatis monasteriorum ac pudoris repagulis sunt infectæ. Quibus Lutherus denique tanquam unus ex Vlyssis sociis à monastica Circe Catharina de Borre transformatus, accessit, summus sacrilegarum libidinum Imperator. Hanc Friderico etiamnum vivente, suoque cum monitu, tum cœlibis vitæ exemplo obfistente, non ausus est publico sibi flagitio obstringere, denique sub eius mortem, post inflammatum diu libidinis, ut fatetur, æstum, infami sibi thalamo copulavit: illaque pereuntis Germaniæ tempestate faces nuptiales accendit, quâ fax ipse patriæ ac religionis publica, tristissimo Europam incendio, inter bella ac cædes miserarum gentium, consumebar. Quo facto non modo suorum in se hostium linguas styliumque, levitatem accerbè perstringentium, vertit; sed amicorum etiam indignationem reprehensionemque promeruit: longè omnibus novum hoc facinus à viro Apostolico abesse dictitantibus, quo tantum carni adversus continentiam suo exemplo indulgeret: cui D. Pauli consilio vivendum, potius, ne suæ quam alienæ cupiditati in solvendis continentiae vinculis favisse videretur. Sed Lutherus sibi hæc ad gloriam imputans, tot hominum Religiosorum à claustris ad nuptias defectiones, quas inter præcipua novæ religionis censebat miracula, suâ non minus imitatione, quam oratione laudare voluit.

Majoribus nihilominus incrementis invalescebat quotidie hæresis, neque hisce vitiorum offensionibus interturbata vires amittebat, flumini vasto similis, quod ad parvas lapidum vallorumque moras, non tam retardatur, quam effervescente vehementius, suosque per obstacula impetus promoveret. Auxit hæreticorum

XXXI

Friderico

Saxonia

Duce en-

tando

Lutherus

solus

Catharin

mam Mo-

nialum ad

thalamum

seducit:

ut quod

monasti-

cis, vor-

bo susce-

rat, ex-

emplo de-

ceret.

XXXX

Acathe-

lice in v-

lescent,

Alberto

Brandeb.

Tentoniæ

ordinis

magistro

ab impe-

riæ. Eos

cælis de-

siccante.

partes

Ann. Chr.
Surius in
commēt.
Schleidi.
lib. 5. in
fine Gual-
terii de
ordine.

partes etiam Albertus Marchio Brandenburgicus Teutonici ordinis in Prussia Magister; quem & suo veneficio, illa carnis lenocinatrix, voluptas infecit, ut de sua dignitate ac salute periclitari, Deo Casarique fidem abjurare, quam hoc carere fructu nuptiarum mallet. Noribergicis praesens comitiis hoc primum virus haurere cepit, ad suos reversus hoc egit, ut & Prussiae retinere Imperium, & sua posset cupiditati tuto obsequi. Quocirca cum Rege Poloniae Sigismundo conciliatus est, quocum illi atrox bellum intercesserat, quod illius in verba fidemque juratus nollet concedere, neque alium praeter Caesarem supremum se agnoscere Dominum profiteretur: mutata enim voluntate, Sigismundum jurata sibi fidelitate Dominum, defensoremque adjungit, haeresimque amplectitur, ac muneris loco, deposito Magistri nomine Ducis Prussiae titulos accipit; nec multo post Dorotheam Friderici Daniae Regis filiam in thalamum admittit. Quam perfidia cum universi in se ordinis indignationem concitasset, Walterus ei Croneburgus communi omnium suffragatione suffectus est: cognitamque inter Albertum & Sigismundum tractationem Caesar rescidit, ac pervicaciter proposito insistentem Spirensis iudicii sententiam proscripsit. Hac tempestate jaetabatur Europa, atque imprimis Germania, quam facile apparebat, in tot haeresum fluctibus, ventisque pugnantium opinionum non nisi cum mul-

torum excidio quieturam: cum difficile sit excusso inter scopulos vorticesque aestuantes clavo, praecipitem ab interitu navim revocare, nisi tempestiva subvenientium ope, periculum disiciatur.

Sed fatale hoc prorsus erat Germaniae, quo languente, aut extincta Principum multorum pietate, Imperatore inter alias curas peregre occupato, segniterque pro rei magnitudine, ac discrimine fidei defensionem suscipiente, veterator Sathan inexpressibili prorsus odio Germanorum animos a se mutuo divulgavit, plaudentibus ad haec, alimenta que malorum subicientibus vicinis quibusdam gentibus, qui in Germanicae nationis calamitate suam se incolumitatem firmare posse existimabant. Urgebat tamen eminens Caesar, verum irritis semper mandatis, wormatiensis decreti executionem. Datiss enim hoc anno quinto & vigesimo literis, novis Augustae comitiis Principes convenire voluit; ut positiss inter se offensionibus, de quiete publica Germania rectius consulerent, illas etiam, quae in iudicium ac senatum Imperii corruptiones irreperent, matura emendatione prohiberent, de Turca communibus opibus averrendo decernerent. Hunc Ferdinandus conventum Novembri mense frustrato conatu

Proceribus indixerat, quod composita nondum rebellium agriculturalium turba, suis quemque de rebus sollicitum domi continerent; inter paucos tamen constitutum; ex praescripto SS. Patrum Doctorumque ab Ecclesia Christiana receptorum Dei verbum populo exponendum, procul omni seditiosa orationis genere.

Insequentem vero annum, ad Maii Calendas, iniuncta omnibus cogenda Spira comitia: quorum hoc loco succellum lubet adijcere, ne sequentis historiae cursum aliena tractatione interellemus. Magna haec Principum utriusque partis frequentia ac studio coiere; sed exitu, ut semper, ad orthodoxae religionis quidam de religione pacasse constimere.

nis interitum, majusque hæresios incrementum spectante. Præter Cæsaris legatos Ferdinandus frater, Elector Saxonum Joannes, & Hassorum Princeps Philippus Casimirus Brandenburgicus, Philippus Badensis, Guiliemus Bavarus & Ericus Brunsvicensis, præcipui Procerum aderant. Horum plerique ex Catholicis eo venerant consilio, ut certa quædam de religione constituerent, atque illius jam rei perficiendæ negotium, quibusdam ad hanc tractationem delectis obtulerant. Verum Cæsaris legati convocatis ordinibus contrariam sui Imperatoris mentem exponunt, qui & nuper actionem omnem de fide in Spirensi comitio, ex Principum voluntate suscipiendam, interdicto colibuerit; & modo facultatem sibi iis de rebus constituendi negaverit. Simulque literas Cæsaris Hispali datas hac sententia recitant * Se Italiam prima opportunitate inaugurationis aditurum gratiâ, acturum illic cum Pontifice de concilio ad finiendas religionis controversias quamprimum instituendo. Interea legibus ac cæremoniis Ecclesiæ veteris insistendum omnibus: nihil de religione nisi ex formula edicti Wormatiensis constituendum. Quibus literis ita exscripto per urbium Imperialium Legatos responsum est, ut dicerent * Se obsecuturos Cæsari, quantum per æquitatem liceret. Religionis controversias magnis indes incrementis augescere, multa in cæremoniis Ecclesiæque ritibus vitiosa insedisse, quæ remedium postulent. Seditionis & præteritæ malum, & metum futuræ, cogitatæ executionis, ac præscriptum Wormatiense, vim elidere: nec ipsum quidem Cæsarem præsentem illud autoritate factorum, ut valeat. De concilio, quod à Pontifice promittat, rem inane esse, aut sanè incertam, postquam recentes inimicitia hanc spem disiciant. Orare igitur, ne certa Germaniæ ac religionis divulgata pericula, dubiâ ope differat, seròque de rebus perditis consulat. Superioris anni turba, argumento esse, quam præcipiti loco Germaniæ salus hæreat, quam facile tota in ruinam impelli possit: arbitrum ipsum adiutoremque postulare Cæsarem. Illud modò consulto facturum, si Germanis suum indulgeat concilium, quo gliscenti occurrere malo possint, & rerum inter spem desperationemque nutantium exitio antevertere. Non laudari consilia, quæ rebus jam profligatis instituantur. Hæc tamen de comitiis, si minùs probet, Wormatiensis decreti obliviscatur, nisi vulnus nuperum, suâ nondum cicatrice obductum malit recrudescere, plagâ fortè, deinde incurabili. Postremo adversus Turcam nihil auxilii præsentis adfore, quamdiu intestinâ Imperium laboret discordiâ, morbum hunc vires Germanorum perdere, neque agrot in corpore futuram robur, nisi imbecillum atque inutile.*

Aliud postea argumenti diversum exhibitum ab iisdem est scriptum Principum collegio, Saxone ac Hassi pleraque moderantibus. Hoc questum sunt * Mendicantium in urbe monachorum da Reip. detrimenta ordines invalescere, non paucis ea interverti vitæ præsidia, quibus & pauperum & ceterorum fortunæ civium levare possent, ad hos & legata amplissima, & hereditates non rarò integras derivari, onere tantum, emolumento rerum pub. nullo. Sui igitur consilii esse, his ne liceat deinde sua ad

Sed legati
Cæsaris.
de religione
negant al-
liud velle
Imperat-
orem,
quam ut
Wormati-
ensis de-
creto ac-
quiescant
de Concilio
cum
Pontifice
se alturum

Ac catholici
respons-
dunt, ab-
usus in re-
ligione
corrigendos
esse.
Tale ve-
rò Concilio
fructum
sua ex-
spectant.

XXXVI
Quoniam
Acatholici
licet corrigenda com-
serant.

An. Chr. posteros propagare sodalitia, nec mortuis vivos sufficere: liceat verò hac statione ad diversum genus vitæ abscedere non omni fraudatos stipendio, cetera, ad ærarium pauperum bona transeant. Præterea æquum minus esse, ut omni tributorum onere vacent Ecclesiastici, utque immunitate singulari populo eximantur. Liberalitate Regum factam hanc olim gratiam, cum neque numero, neque re familiari magnâ essent; nunc ubi in immensum opes auctæ, derogandum concessionibus, ne possessiones à vulgo transeant, onera relinquantur, rationem postulare, ut ad quos commoda tributorum perveniant, deferantur & onera. Feriarum etiam per frequentem usum adstringendum paucitate festorum videri, neque sua ad incommoda tam opum, quam salutis cogendos homines; alibi sæpe opus necessarium, hac lege malè abrumpi; alibi ad otium, luxumque mortales innatâ seduci licentia: hos dies, non tam ad cultum Numinis, quam offensionem passim converti; dum post sacrificium per breve inter ludentium helluantiumque greges, opes, tempus, innocentia pereunt; ridiculum præterea illum in cibis delectum videri, quem ex præscriptione, nec qui abundant, nec qui egent recte sequantur: illi sæpe exemptionum prærogativa, hi necessitate liberi.* Ita popularibus argumentis, quæque pietatem cum utilitate multorum ac honestate viderentur conjungere, vulgi Principumque adversus Ecclesiasticum ordinem studia occupabant, dum ex corruptis quorundam moribus, vitam omnium Deo consecratorum hominum, simplicibus suspectam, cupidis invisam facerent; ut si ex quorundam ebrietate, omni protinus vino interdicens mortalibus esset, & ipse de cælo sol proscribens quia tot eius luminibus ad flagitia abutuntur.

XXXIV
Acatholico-
rum
parifecta
multorum
ope vix
conine-
tur.

Catholici & Cæsaris interdicto, & postulorum difficultate, ab omni religionis negotio tractationem avocabant. Saxonum & Hassiæ Principes jam Galliæ, Italiæ, Angliæque adversus Cæsarem aut offensione, aut conjuratione animosiores, ut timorem cunctantibus injicerent, abruptâ deliberatione discessum moliebantur, imperato jam suis abitu, rati opportunitatem se natos religionis controversias gladio citius, quam voce definiendi. Quo cognito Ferdinandus Archidux, & septemvir Trevericus Richardus, ut rem discriminis plenissimam exulcerato hoc tempore averterent, omni contentione obstitere. Igitur quo erecti ad hujus conciliationis eventum plerorumque animi aliquâ pacis ratione acquiescerent, decretum; ut constituenda religioni firmandæque tranquillitati, vel Germanorum, vel publicum orbis totius concilium cogeretur, eiusque intra annum fieret exordium. Monendum legatione Cæsarem, ut ad turbatam imperii tranquillitatem, tempestivis auxiliis salciendam & adesse ipse præsens, & operam committere ne gravetur: denique, ut dum concilio religionis controversiæ abolerentur, eam quilibet ex Wormatiensis decreti sententia factorum domi forisque rationem ineat, quâ & Deo, & Cæsari satisfacturum se arbitretur, lege ridicula, quam ferrent semper, implerent nunquam.

XXXV
Magna
conjura-
tionis
principia.

Hæc antequam definita essent, Joannes Saxonie & Philippus Hassiæ dominus, eò iam curam cogitationemque verterant; ut quotquot possent di-

verla

versarum urbium Legatos sibi conciliarent, atque aliquo obstringerent federe, ne suffragijs viribusque adversus Catholicos, siquando opus, dissentirent. Ferdinando nequicquam monente, ne consilijs ac persuasionibus sese à fide Caesaris domûsque Austriacæ benevolentia subducerent. Et licet hoc quidem tempore A catholicorum societas nondum coierit juratâ fide, quòd Legati nullo ad hanc rem mandato instructi venissent: prima tamen cogitata perfectæque denique conjurationis jacta sunt fundamenta. Ita depravato jam Caesaris in Germania senatu, corruptis distractisque provincijs ac urbibus, Ferdinandus Archidux cum paucis Orthodoxorum Principum, quorum plerique neglectim frigideque aderant, frustra obnixus est; summo Imperatore, vel tardis remotisque consilijs, vel certè ad tanti vim mali inutilibus ex longinquo omnia administrante. Qui nisi serpentis initia contagionis leniori, quàm armorum remedio curanda putasset, præoccupari vltima Germaniæ perniciēs potuisset. Sed cum periclitantem imperij salutem, blandus medicus, lenioribus in morbo pestilenti pharmacis curat, indulgentiâ nocuit, ac severioribus denique remedijs, tam lenitatis famam, quàm Germaniæ incolumitatem amisit.

Dum ijs Germania fluctibus agitur, Caesar in Hispania pacis ac nuptiarum federibus dat operam: nam postquam varijs sponsalium pactiōum legibus olim Claudie, ac Renatæ postea Ludovici XII Francorum Regis filiabus, deinde Mariæ Henrici septimi, atque alteri post Mariæ Henrici octavi, Angliæ Regum natis, quā etiam Ludovicæ quondam, Francisci Gallorum Regis filia, additus fuisset. Denique Isabellam Emmanuelis Portugalliæ Regis prolem natu maximam sibi matrimonio conjunxit; spe non vana regni illius ad Hispaniæ corpus nonnunquam adjungendi, ut non minus Principum quàm regnorum conjugia celebrata fuerint.

Inter ipsam nuptialium dierum solennitatem, festosque ludorum apparatus, ne Franciscus gaudiorum omninò expers esset, Carolus ex ancipiti consiliorum ratione sese denique explicavit, Regique seu captivitatis fastidio, seu jam præconceptra federis excutienti sententiâ, ad omnia prono libertatem, eodem Januarii mense, nuptijs sacro Madriti his legibus detulit, ut non modò jure, quod in omnes Italia Navarræ, regiones possideret; sed etiam Burgundionum ducatu, Niversij principatu, ac Carolesii comitatu, alijsque non paucis iuxta urbibus arcibusque cederet; supremum in Flandriam Artesiamque jus abdicaret; Carolo Geldriæ Principi adversus Casarem ne adisteret; Borbonium aritis in Gallia possessionibus reciperet; Eleonoram sororem Casaris, & Emmanuelis Portugalliæ Regis defuncti viduam (Borbonio, cui promissa fuerat, indulgente) uxorem duceret, alijsque minoris negotij officijs oneribusque Imperatori teneretur. His Rex eâ se cautione adstrinxit; ut, quacumque demum ex causa fidem non exsolveret, vltro ad captivitatem redire teneretur.

Sed ubi intellectum est vulgò, Regem, ante persolutam fidem, datis obsidibus, custodiâ liberandum, vix quisquam erat, qui Franciscum non antè promissis, quàm Burgundiâ, Gallia totius contra Germanos propugnaculo, abiturum crederet. Quod usque adeò Mercurius indubitatum esse præfenserat, præter Carolinum, fidem habent.

1525.

XLII.
Carolus
Imp. nus
pias cum
Isabella
Portugallia
Regis
filiæ cele-
brat, re-
gnū illius
ad Hispani-
as redus-
cendi spe.
XLII.
Franci-
scus Rex
Galliarum
juravit, at-
que liti-
gibus sub-
iit.
Guicci-
ardi. l. 16.
Bellefor.
l. 6. c. 36

XLIII.
Promiss-
regijs
paucis

HE

An. Chr. ut nullâ, nec Cæsaris quidem autoritate ad pactio-
nistas tabulas ex officio subscri-
bendas adduci posset: cum diceret, sibi tributâ facultate, in perniciosis Reip,
rebus minimè urendum. Ut proinde Cæsar, intellectâ viri in proposito constan-
tiâ, suo ipse fedus calamo, ac testimonio signaverit. Magnâ deinde humanitate
ad Franciscum sæpe invisit Carolus, multa atque in noctem sæpe producta collo-
quia, communis frequenter rheda, mensa, conclavia; ut ad solidam tanta fa-
miliaritas amicitiam pacemque spectare crederetur: cui regis cum Eleonora
matrimonialis societas magnum allatura momentum esset. Consuetam tamen
de latere Francisci custodiamota non est, quòd nulla tam arcta amoris &
conjugij vincula Carolus existimaret, quæ Regem sibi obstringere sine obsidibus
indubitata fide possent. Hæc igitur tot onerata suspicionibus benevolentia, tot
coacta vinculis concordia, parum multis firma ac diuturna fore videbatur.

XLIV.

Acceptis
obsidibus
Rex liber
dimissi-
tur.

Transactis, in hac officiorum simulatione, diebus compluribus, post acce-
ptum a matre nuntium de altero potius filiorum cum Delphino, quam duodecim
Galliæ proceribus (quòd liberum ex pactis regiis manserat) obsidum loco
Cæsari tradendis, Rex Fontarabiam vicinam oceano, in Cantabriæ finibus, ur-
bem, à Prorege Lanoio & Alarcone, custodiæ Præfecto, deductus est. Unde ad
Bidassum, Hispaniæ Galliæque interjectum flumen, progressus, offendit in medio
amnis navem anchoris, sine ullo hominum præsidio, hærentem; ex opposita ripa
Foxius Lautrecus cum obsidibus, totidemque armigeris, navem mediam sub-
eunt, ac momento permutatis cum Rege obsidibus, hic in scapham, atque ex illa
in equum tantâ festinatione & celeritate receptus est, ut hostem fugere, non de-
ferere charissimos sibi liberos putares. Et eodem die Batonam attigit,
ubi incredibili matris aulaeque totius, quæ frequens aderat,
lætitiâ exceptus est.

LIBER